

Rapportage expert-meeting, visie op de toekomst van de Johannes Postschool

Ridderkerk, 2 februari 2024

Inhoud:

Inleiding

Doel

Opzet

Resultaten

Onderbouwing Scenario 1: Een museale opstelling die de meidagen in 1940 toont

Onderbouwing scenario 2: Een duale opstelling waarbij de aandacht uitgaat naar de capitulatie en Rijsoord als schildersdorp

Onderbouwing scenario 3: Een stijlkamer van de capitulatie in een multifunctioneel gebouw

Aanzet inhoudelijk programma

Algemene beschouwingen voor de verdere ontwikkeling van de Johannes Postschool

Conclusie

Colofon

Inleiding

In december 2023 heeft de gemeente Ridderkerk de Johannes Postschool te Rijsoord aangekocht inclusief de bijbehorende museuminboedel. Deze school is op 24 augustus 2021 als gemeentelijk monument aangewezen. De Johannes Postschool is historisch gezien van nationaal belang omdat hier op 15 mei 1940 de capitulatie aan Duitsland is ondertekend door generaal Winkelman. Momenteel is het gebouw een museum met drie hoofdcollecties: een schoolmuseum, de lokale historie van de Tweede Wereldoorlog met speciale aandacht voor de capitulatie, en een planetarium. De expertmeeting was primair gericht op de geschiedenis van de capitulatie.

Doel

Het doel van de expertmeeting is dat er voor de gemeente een duidelijker beeld naar voren komt van wat de positie van de Johannes Postschool en haar collectie is in het bredere kader van Tweede Wereldoorlog musea en herdenkingsplekken, zowel regionaal als nationaal. Daarnaast moet de meeting inzicht geven in de meest wenselijke richting voor verdere ontwikkeling van het museum.

Opzet

De expertmeeting vond plaats op vrijdag 2 februari 2024. Vanuit verschillende velden waren experts uitgenodigd, zoals: (Tweede Wereldoorlog) musea, erfgoed specialisten, en erfgoedontwikkelaars (zie colofon voor deelnemers). Hierdoor konden de vragen vanuit verschillende kanten worden belicht.

De acht experts verzamelden zich 's ochtends bij de Johannes Postschool waar zij werden rondgeleid. De deelnemers ontvingen een plattegrond om zich te oriënteren en aantekeningen op te kunnen maken. Bij elk lokaal werd in het kort verteld waar de ruimte toe diende. Vanwege het ontbreken van verwarming verplaatste de bijeenkomst zich hierna naar het gemeentehuis. Na een welkomstwoord door wethouder Peter Meij werden er verschillende werkvormen ingezet om de volgende vier vragen te beantwoorden:

- A. Welke elementen worden als essentieel gezien voor het verhaal van de capitulatie?**
- B. Wat is de plek van de Johannes Postschool in het verhaal van de Tweede Wereldoorlog ten opzichte van de andere musea?**
- C. Wat zijn de aanknooppunten met andere musea, hoe kunnen zij elkaar versterken en waar liggen samenwerkingsmogelijkheden?**
- D. Hoe verhoudt de collectie zich tot het verhaal?**

Om het gesprek lopend te houden en ruimte te bieden voor inbreng van de experts werden het programma en de vragen flexibel ingezet.

Na een korte lunch deed de groep praktische voorstellen via een analyse van kansen en valkuilen. Hierna sloot Peter de Regt namens de gemeente de bijeenkomst rond 13.30 uur af.

Resultaten

**‘Het gaat om het verhaal van dat ene moment op 15 mei 1940,
dat moeten we zien vast te houden’**

(Wethouder Peter Mei)

De experts waren het erover eens dat de focus van de Johannes Postschool ligt bij het feit dat het de plek is waar op 15 mei 1940 de capitulatie is ondertekend. Dit maakt de plek uniek en is de enige reden waarom deze plek een monumentstatus verdient: het gebouw is het topstuk (*sense of place*). De experts waren het erover eens dat de plek meer is dan een herdenkingsplek en dat het verhaal van de capitulatie ook een museale presentatie verdient. Hoe dat precies vorm krijgt, is een punt van discussie. De huidige collectie zou niet als uitgangspunt gebruikt moeten worden, omdat deze te versnipperd is en weinig authentieke objecten bevat waarmee het verhaal van de capitulatie kan worden verteld. Zoals een van de experts opmerkte over de verzamelde objecten: ‘een fantastisch gebrek aan focus’. Het gedeelte over de schoolklas is beter op zijn plaats in het Nationale Schoolmuseum in Dordrecht en de onderdelen gerelateerd aan de ruimtevaart horen meer thuis bij de Space Expo in Noordwijk.

Er zijn verschillende opties om de Johannes Postschool te ontwikkelen. Wij distilleren hier drie scenario's uit de vele suggesties die gedaan zijn, waarbij moet worden opgemerkt dat er enige overlap is en er allerlei mengvormen kunnen worden bedacht. Dit is vooral bedoeld om een eerste richting te geven voor de verdere ontwikkeling.

Scenario 1: Een museale opstelling over de capitulatie in de context van de meidagen in 1940.

Scenario 2: Een duale opstelling waarbij de aandacht uitgaat naar de capitulatie en naar Rijsoord als schildersdorp.

Scenario 3: Een stijlkamer van de capitulatie in een multifunctioneel gebouw.

Onderbouwing Scenario 1: Een museale opstelling die de meidagen in 1940 toont

Er is nog geen museum dat zich specifiek richt op de meidagen van 1940. Er zijn wel verschillende musea over de Tweede Wereldoorlog waar dit kort benoemd wordt, maar het onderwerp van de capitulatie en de omstandigheden van het begin van de oorlog zijn nergens goed uitgelicht. Dit zou de plek bij uitstek kunnen zijn om hier aandacht aan te besteden. Er doen vele verhalen de ronde over die eerste meidagen die niet overeenstemmen met de kennis die we nu hebben. Myth-busting kan een belangrijk onderdeel worden van de tentoonstelling. Er wordt bijvoorbeeld wel gezegd dat we ‘een volk van capituleerders’ zijn, dat zich snel overgeeft, terwijl het minder bekend is dat het Nederlandse leger in de meidagen op verschillende plaatsen felle weerstand bood en wist stand te houden. Interessant is ook de relatie met het bombardement van Rotterdam.

Bij het presenteren van het verhaal van de capitulatie is het van belang dat vanuit verschillende perspectieven te tonen, bijvoorbeeld ook dat de bevolking opgelucht was dat de capitulatie een einde maakte aan de gevechten. Daarbij moet worden bedacht dat we nu terugkijken met de kennis van nu en dat wij nu weten wat er zich in de oorlogsjaren heeft afgespeeld, terwijl dat voor de bevolking op dat moment nog onbekend was. Belangrijk is dus een correct en aansprekend tijdsbeeld te bieden van dat moment.

Het zou mooi zijn om minimaal één keer per jaar een herinneringsmoment te organiseren dat nationale aandacht krijgt, vergelijkbaar met het luiden van de klok op de Waalsdorpervlakte tijdens Nationale Dodenherdenking op 4 mei.

Daarnaast kan er een educatief programma worden opgesteld over wat capitulatie nu precies betekent en hoe dat in zijn werk gaat. Daarmee wordt de oorspronkelijke functie van het

schoolgebouw benut en opnieuw benadrukt. Aspecten zoals onderhandelen, communicatie en vrede bewaren kunnen daarin leidend zijn. Tegelijkertijd kan de relatie worden gelegd met huidige conflicten in de wereld, zo kan de museumschool 'een blik op de wereld' bieden. Deze educatie kan op verschillende niveaus plaatsvinden, van basisscholen tot de officiersopleiding van Defensie. Deze laatste groep komt nu al regelmatig naar het museum voor specifieke lessen over capitulatie.

Er zijn ook inhoudelijke en/of programmatische verbindingen te leggen met andere plekken waar capitulaties of verdragen hebben plaatsgevonden, zoals Hotel De Wereld en de naastgelegen aula van de Landbouwschool in Wageningen (capitulatie Duitsers in 1945), de officierswoning bij het vliegveld van Kalidjati (overgave, KNIL 8 maart 1942), en de Sint Jozefschool in Achterveld (Akkoord van Achterveld, 28-30 april 1945). Dit internationale netwerk van capitulatieplekken omvat ook de spoorwagon in het Bos van Compiègne waar met de capitulatie van Duitsland een einde kwam aan de Eerste Wereldoorlog en het slagschip USS Missouri aan boord waarvan op 2 september 1945 de capitulatie van Japan werd getekend en officieel een einde kwam aan de Tweede Wereldoorlog.

NB: Een deel van de meer algemene opmerkingen bij scenario 1 (bijvoorbeeld over herinneringsmoment en presentatie van capitulatie) geldt ook voor scenario's 2 en 3.

Onderbouwing scenario 2: Een duale opstelling waarbij de aandacht uitgaat naar de capitulatie en Rijsoord als schildersdorp

De capitulatie is de reden waarom dit gebouw een gemeentelijk monument is geworden. Hier dient dan ook aandacht aan te worden besteed op de plek zelf. Dit kan door middel van een stijlkamer of een meer interactieve opstelling. Daarnaast kent Rijsoord een rijke geschiedenis als schildersdorp van 1882 tot 1914. Beide aspecten kunnen naast elkaar verteld worden, omdat er in principe ruimte genoeg is in het gebouw. Er zou dan een goede programmering opgezet moeten worden die verschillende doelgroepen aantrekt. Naast een educatief karakter kan deze programmering ook activiteiten omvatten waar mensen actief aan meedoen. Hierbij kan worden gedacht aan schildercursussen en boottochtjes naar de locaties die geschilderd zijn. De ruime klaslokalen met hoge ramen lenen zich bij uitstek voor teken- en schilderworkshops. Men kan ook denken aan een artist's residency waarbij kunstenaars in het gebouw verblijven en daar werk maken. Een combinatie met andere (commerciële) functies is van belang met het oog op de exploitatie. Bij beide thema's kan de relatie tussen het lokale en het internationale verband van Rijsoord uitgelicht worden. Waar een kleine gemeenschap groot in kan zijn.

Onderbouwing scenario 3: Een stijlkamer van de capitulatie in een multifunctioneel gebouw

Dit scenario is het minst ontwikkeld, omdat de mogelijkheden hier legio zijn. Gedacht kan worden aan een theetuin bij het water, een gemeenschapshuis of verenigingshuis, en andere functies. Er zijn diverse voorbeelden van geslaagde herbestemming van historische panden door een mix van nieuwe functies. Aandachtspunt is dat niet elke functie zich leent voor de herdenkingsplek die de school ook is.

Het is wel van belang dat er plek blijft om het verhaal van de capitulatie te vertellen. Dit kan door een 'stijlkamer' te behouden, als tijdscapsule in een herontwikkeld pand, en (digitale) informatie te verschaffen. De aandacht voor de capitulatie komt dan wel iets op de achtergrond te staan, omdat de andere gebruikers waarschijnlijk niet constant met dit thema bezig zijn.

Aanzet inhoudelijk programma

De suggesties van de deelnemers geven een eerste invulling van wat er in een inhoudelijke presentatie over de capitulatie aan bod kan komen. De vorm van deze presentatie is onderwerp van nadere uitwerking. Uitgangspunten zijn hier:

een historische correcte presentatie, met aandacht voor zowel feitelijke gebeurtenissen als mythetvorming;

een presentatie van het verhaal vanuit meerdere perspectieven;

inbedding van het verhaal in de historische context van mei 1940;

relatie met actuele thema's en gebeurtenissen.

Inhoudelijk kan de presentatie bestaan uit de volgende onderdelen:

Capitulatie (regels, proces)

- Strijd in meidagen 1940
- De Nederlandse verdediging
- Strijdverloop, waar is strijd verloren?
- Mythes ontkrachten

Capitulatie Rijsoord

- Keuze voor locatie
- Hoofdrospelers
- Feitelijk verloop (tijdlijn) en sfeer

Reacties op capitulatie

- Opluchting: einde aan strijd
- Angst/onzekerheid over toekomst

Gevolgen van capitulatie

- Voor militairen: krijgsgevangenschap
- Voor burgers

Andere bekende en onbekende capitulaties (internationaal perspectief)

Relatie actualiteit: thema vrijheid

Dit inhoudelijke programma kan worden gezien als basis voor een storyline van een fysieke en/of online presentatie.

Algemene beschouwingen voor de verdere ontwikkeling van de Johannes Postschool

De expertmeeting is zowel door de deelnemers als door de betrokken mensen van de gemeente als zeer geslaagd en zinvol ervaren. Er zijn diverse aandachtspunten en kansen benoemd die van toepassing kunnen zijn op alle drie de scenario's. Hierbij kunnen de eerste drie punten worden gezien als noodzakelijk voor de verdere ontwikkeling. De overige punten zijn mede afhankelijk van de ambitie en beschikbare middelen van de gemeente.

- 1- Het verdient aanbeveling na te gaan welke authentieke objecten in de collectie direct verbonden zijn met de capitulatie en/of de strijd in de meidagen in Rijsoord en omgeving.
- 2- Onderzoek wat de behoefte is van de lokale gemeenschap in Rijsoord en betrek deze gemeenschap actief bij verdere uitwerking van de plannen.
- 3- Definieer duidelijk de beoogde doelgroep van de museale presentatie.
- 4- Benut bij het presenteren van het verhaal over de capitulatie mogelijkheden voor optimale beleving, te denken valt aan: realistische poppen (hologrammen), geur van sigaretten, geluid van gesprekken.
- 5- Overweeg bij het presenteren van het verhaal ook 'entertainment' in te zetten, bijvoorbeeld in

de vorm van een escaperoom, waarbij spel een aanleiding vormt voor een gesprek over grote, abstracte thema's als capitulatie en vrijheid.

6- Benut bij de ontwikkeling van de museumschool het gegeven dat de locatie onderdeel is van een 'historisch' ontwikkelingsgebied aan de Waal.

7- Overweeg het gebouw te laten aanwijzen als nationaal herdenkingsmonument.

8- Overweeg (een digitale reproductie van) het originele capitulatiedocument te presenteren in het schoolgebouw.

Bij het verder ontwikkelen van de Johannes Postschool is het verstandig de ligging van de plek in het oog te houden, zodat er geen onrealistische verwachtingen gewekt worden. Rijsoord is een kleine dorpskern binnen de gemeente Ridderkerk met beperkt openbaar vervoer en parkeergelegenheid.

Conclusie

Het succes van de expertmeeting is te danken aan het enthousiasme en de bereidheid om kennis te delen door de deelnemers. Zij moesten eerder worden afgeremd dan aangemoedigd om hun visie te delen. Hierdoor ontstond een levendige discussie die vanuit verschillende hoeken benaderd werd.

Het doel van de expertmeeting om duidelijkheid te krijgen over de positie van de Johannes Postschool binnen het veld van Tweede Wereldoorlog musea en herdenkingsplekken heeft vorm gekregen. Het is de plek van de capitulatie en heeft daardoor een historische en belevingswaarde die op andere plekken niet kan worden nagebootst. Het verhaal van de capitulatie en de meidagen van 1940 wordt in andere (oorlogs)musea slechts summier verteld. De Johannes Postschool kan deze lacune opvullen. Hiermee wordt meteen richting gegeven aan welke onderdelen van de plek en haar collectie aandacht verdienen en welke onderdelen van minder tot geen belang zijn. De verhalen van de ruimtevaart en het schoolklasje worden volgens de experts op andere plekken beter verteld. De plek die laatstgenoemde verhalen innamen, kan beter worden vervangen door de lokale geschiedenis van Rijsoord als schildersdorp voor internationale kunstenaars.

Door het positioneren van de school in het bredere veld van oorlogsmusea is het duidelijker welke richting de ontwikkeling van de Johannes Postschool op kan gaan. Er zijn meerdere scenario's te bedenken en combinaties van functies, maar in dit gebouw zal altijd aandacht moeten zijn voor het historisch belang van deze plek waar de capitulatie is getekend. In het klaslokaal staan en kunnen zeggen "Hier zijn we met een penneestreek onze vrijheid kwijt geraakt" geeft de Johannes Postschool zijn unieke belevingswaarde. Met de juiste combinatie van bij de locatie passende (commerciële) functies kan het museumgebouw worden omgevormd tot een levendige plek die niet alleen stil staat bij het verleden, maar ook de blik op de toekomst richt.

Colofon

Met dank aan de deelnemers van de expertmeeting 2 februari 2024:

Alexandra van Dongen, Museum Boijmans Van Beuningen

Rowan Huiskes, Erfgoedhuis Zuid Holland

Rob Noordhoek, Museum Rotterdam

Rutger Noorlander, zelfstandig onderzoeker

Tymen Reijnders, Coup

Gijs Schuurhuis, Coup

Dirk Staat, Nationaal Militair Museum

Floor Vierenhalm, Erfgoedhuis Zuid Holland

Gemeente Ridderkerk

Kees-Jan van Duinen

Peter Meij, wethouder

Lisette Ooms

Peter de Regt

Dagbegeleiding en ontwerp expert-meeting

marjolijn kok

Ruurd Kok

Foto voorkant Collectie Nederlands Instituut voor Militaire Historie: AKL003946

Rapportage expert-meeting, visie op de toekomst van de Johannes Postschool

marjolijn kok en Ruurd Kok

BAT-report 3

© 2024

In opdracht van de gemeente Ridderkerk